

Ömrü mübarizələrdə keçən şair Nazim Hikmət özünü belə təqdim edib:

Mən bir insan.

Mən bir türk şairi Nazim Hikmət!

Mən təpədən dırnağa insan.

Təpədən dırnağa mübarizə, həsrət və ümiddən ibarət!

O, 1902-ci il yanvarın 15-də Osmanlı imperiyasına daxil olan Saloniki şəhərində (indiki Yunanistanın ərazisi) zadəgan ailəsində dünyaya gəlib. Atası Hikmət bəy diplomat, anası Ayişə Cəlilə xanım incəsənətlə, xüsusilə rəssamlıqla maraqlanan savadlı qadın olub.

Nazim Hikmətin şair kimi formalaşmasında babası Mehmet Nazim Paşanın böyük təsiri olub. Babasından eşitdiyi klassik ədəbiyyatla bağlı məlumatlar onun düşüncələrinə təsirsiz ötüşməyib. Uzun illər fərqli şəhərlərdə vali vəzifəsində çalışan Mehmet Nazim Paşa özü də arabir şeirlər yazıb. O, Türkiyədə fəaliyyət göstərən Mövlana təriqətinin üzvlərindən olub. Təriqət məclislərində fəal iştirak edib. Osmanlı hakimiyyətinə kəskin etirazlarını bildirenlərlə bir sırada dayanan Mehmet Nazim Paşa və daxil olduğu qrup hökumət tərəfindən cəzalandırılıb.

Nazim Hikmət 1918-ci ildə İstanbul Hərbi Dənizçilik Məktəbinə daxil olub, lakin yazdığı şeirlərə görə, 1919-cu ildə məktəbdən qovulub.

Mübarizə, həsrət və ümidin şairi...

Həbsxanalarda yazılan əsərlər...

“Sərvliklərdə” adlı ilk şeiri 1918-ci ildə “Yeni məcmuə” jurnalında dərc olunub. 1920-ci ildə “Alemdar” qəzetinin təşkil etdiyi müsabiqədə birinci yeri tutub. 1920-ci ildə qələmə aldığı “Gənclik” adlı şeirində o, gəncləri Vətənin qurtuluşu uğrunda savaşa səsləyib. Həmin il Anadoluya gedib. Bir il orada yaşayıb. 1921-ci ildə dostu Vala Nureddinlə gizlincə sovet Rusiyasına getmək üçün yola çıxıb. Gəmi ilə Batumiyə, oradan qatarla Moskvaya çatıb.

O, 1922-1924-cü illərdə Moskva Şərq Zəhmətkeşlərinin Kommunist Universitetində oxuyub. Təhsilini başa vurduqdan sonra Türkiyəyə dönərək inqilabi “Oraq-çəkcik” qəzetində və “Aydınlıq” jurnalında kommunist ideologiyasını tərənnüm edən əsərlərlə çıxış edib. Həmin mətbu orqanlar bağlanıb. Təqib olunan Nazim Hikmət 1925-ci ildə 15 il həbsə məhkum edilib. 1927-ci ildə o, yenidən SSRİ-yə qaça bilib.

1932-ci ildə Türkiyədə kommunist ideologiyasının təbliğinə, yekdil mübarizəyə səsləyən “Gecə gələn

teleqram” şeir toplusuna görə 5 il həbs cəzasına məhkum olunub. Bir ildən sonra amnistiya əsasında azad edilib.

1935-ci ildə yazdığı “Taranta Babuya məktublar” poemasında, 1936-cı ildə qələmə aldığı “Alman faşizmi və irqçiləri” publisistik əsərlərində faşizm və onun Türkiyədəki tərəfdarlarını ifşa edib. Nazim Hikmətin sağlığında doğma vətəninə sonuncu kitabı - “Şeyx Bədrəddinin dastanı” 1936-cı ildə işıq üzü görüb.

1938-ci ildə sübut olunmamış ittihamla 28 il 4 ay həbs cəzasına məhkum edilib. 8 ay həbsxanada saxlanılıb. Nazim Hikmət məşhur “İnsan mənzərələri” epopeyasını, “Həbsxanadan məktublar” silsiləsini, “Məhəbbət əfsanəsi”, “Yusif və Züleyxa” pyeslərini və başqa əsərlərini həbsxanada yazıb.

Nazim Hikmət 1951-ci ildə Ümumdünya Sülh Şurası Bürosunun və 1959-cu ildən sonra isə onun Rəyasət Heyətinin üzvü olub. 1952-ci ildə “Türkiyədə”, 1955-ci ildə “Qərib adam”, 1956-cı ildə “İvan İvanoviç vardımı, yoxdumu”, 1960-cı ildə “Domokl qılıncı” və başqa pyeslərini, poeziyaya və dramaturgiyaya dair məqalələrini yazıb. SSRİ-də Nazim

Hikmətin ssenariləri və əsərlərinin süjetləri əsasında “Bir məhəlləli iki oğlan”, “Sevdalı bulud”, “Yaşamaq gözəldir, qardaşım”, “Məhəbbətim, kəderim mənim” kimi kinofilmlər çəkilib.

Nazim Hikmət Şərq klassikasını gözəl bilib. Ancaq o, türk ədəbiyyatına yeni forma və mütərəqqi məzmun gətirib. Türk poeziyasına sərbəst şeir vəznini Nazim Hikmət gətirib. O, Azərbaycan şair və yazıçılarının bir çoxu ilə dostluq edib. Azərbaycana həsr olunmuş şeirləri, Azərbaycan mədəniyyətinə dair məqalə və xatirələri var. Bakıda işıq üzü görən “Günəşi içənlərin türküsü”, “835 sətir”, “Varan-3”, “1+1=1”, “Səsini itirmiş şəhər”, “Gecə gələn teleqram”, “Taranta Babuya məktublar”, “Portretlər” və digər kitabları onu geniş oxucu kütləsinə sevdirdi.

“O, mavi gözlü bir devdi”...

“Gözəl üzlü, mavi gözlü adam” kimi tanınan yaraşıqlı şairin sevnələri çox olub. O da yeni sevgilərə könlündə hər zaman yer tapıb. Uşaqlıqdan dost olduğu Nüzhetlə Moskvada tələbə olduqları vaxt evlənib. Nüzhetin seçimini yanlış sayan ailəsi ona

məktublar yollayıb Nazimlə xoşbəxt ola bilməyəcəyini yazıblar. Bir müddət sonra səhhətində problemlər yaranan Nüzhet Türkiyəyə dönüb. Müalicə olunub. Sonra da ailəsinin təkidi ilə ayrılmaq qərarını verib.

Sonralar bacısının iki övladı - bir oğlu və bir qızı olan rəfiqəsi Pirayə ilə tanış olub. 1935-ci ildə kimsəyə xəbər vermədən evləniblər.

1946-cı ildə Bursa həbsxanasında yatarkən görüşünə gələn dayısının qızı Münəvvərə aşiq olub. Elə həbsxanadan Pirayəyə məktub yazıb bu sevgini etiraf edib. Münəvvər evli, bir uşaq anası idi. Şair onun ərinə ayrılmaq istədiyini düşündüyü vaxtlarda yenidən Pirayəyə üz tutub. Ona məktubunda yazıb: “Yer üzündə heç bir insan heç bir insana mənim sənə etdiyim qədər pislik etməyib. Buna baxmayaraq, gəl... Ancaq sən yenə gəl. Mənə nifrət etsən belə, mənə bir daha tənha buraxma!” Pirayə Nazimi bağışlayıb.

Nazim həbsdən çıxacağını yazıb. Pirayə xəstəxanaya gedib. Şairin evinə dönəcəyini öyrənib. Qapı açılib. Nazimin bacısı ilə Münəvvər gəlib. Pirayə otaqdan çıxıb... Nazim Hikmətin Pirayə ilə sevgisi belə bitib.

Azadlığa çıxan şair isə Münəvvərlə evlənib. Onların bir oğlu olub. Nazim Türkiyədən uzaqlaşarkən Münəvvərlə oğlu Mehmeti də tərk etməli olub.

Nazim Hikmətin şair qəlbi yeni sevdalara qanadlanıb. Qalina Qriqoryevna Kolesnikova ilə tanış olub. Qalina onun həkimi idi. Tezliklə münasibətləri sevgiyə çevrilib.

Münəvvər oğlu ilə onun yanına gedəndə isə artıq şair başqa bir qadına - özündən otuz yaş kiçik Veraya aşiq olmuşdu. Bunu Münəvvərə də söyləyib. Ayrıliblar. Bu ayrılığın ağrısını ən çox çəkən Mehmed olub. Şairin rəssam oğlu Mehmed Hikmət 67 yaşında Fransada vəfat edib.

Türk dünyasının böyük şairlərindən olan Nazim Hikmət 1963-cü il iyunun 3-də Moskvada ürək xəstəliyindən qəflətən vəfat edib. Həyatının son anlarında əlində oxucularının məktubu və şəhər qəzeti, yanında son sevgi şeirlərini həsr etdiyi Vera olub. Anadoluda bir kənd məzarlığında dəfn edilməsini, başının üstündə bir çinar ağacının olmasını arzulayan,

Ən sevdiyim məmləkət yer üzüdür
Sıram gəlinə yer üzü ilə örtün üstümü,

deyən şairin son mənzili Moskvada Novi Deviçi qəbiristanlığı olub.

Zöhrə FƏRƏCOVA,
“Azərbaycan”